Maciej Gaszek
Andrzej Janiszewski

CIEKAWOSTKI Z PARAFII STAROGOSTYŃSKIEJ (CZ. 4). KOŚCIÓŁ STAROGOSTYŃSKI W 1894 ROKU

Ksiądz Ludwik Kajetan Sobkowski 19 lipca 1894 roku otrzymał nominację na proboszcza w Starym Gostyniu. Każdorazowo nowy proboszcz był zobowiązany do sporządzenia szeregu dokumentów dotyczących zasobów przejmowanej parafii. Tak też uczynił ksiądz Sobkowski. Na podstawie jego zapisków i archiwalnych dokumentów pragniemy przedstawić czytelnikowi stan majątku parafialnego w Starym Gostyniu pod koniec XIX wieku. Niech ten tekst będzie przewodnikiem po kościele w Starym Gostyniu. Czytając i porównując stan obecny kościoła i zabudowań wokół niego, czytelnik z pewnością zauważy, jakie zmiany zaszły na przestrzeni lat od wydania opisu sporządzonego przez księdza Sobkowskiego do czasów współczesnych. Słownictwo, fleksję i składnię w części pozostawiamy oryginalne. W niektórych przypadkach zachowujemy również pisownię wielkich liter, aby oddać klimat ówczesnych relacji międzyludzkich.

Ksiądz doktor Ludwik Kajetan Sobkowski (1862-1940)
– w latach 1894-1936 proboszcz parafii w Starym Gostyniu

Stan zewnętrzny świątyni

Kościół parafialny fundowany w XII wieku składa się z dwóch części. Pierwsza zdaje się starsza, w stylu gotyckim sklepiona, obejmuje wielki ołtarz, prezbiterium wraz z kratkami, chrzcielnicę w miejscu, gdzie dawniej stała ambona oraz dwie nowe, długie ławy wzdłuż ścian. Druga część, najprawdopodobniej później przybudowana, ma podłogę płaską z desek, jest otynkowana i stanowi główną nawę kościelną z chórem i ławkami. Cały kościół jest murowany na wapno z palonej cegły, pokryty dachówką, ma trzy wejścia: przez kruchtę, dzwonnicę starą i poprzez zakrystię. Od strony południowej przymurowana jest kruchta pokryta dachówką, od strony północnej znajduje się zakrystia sklepiona, z posadzką cementową. Przystawka przy wejściu do zakrystii od strony mieszkania proboszczowskiego dopiero przed kilku laty została przebudowana. Wejście z zakrystii do kościoła zamyka się drzwiami żelaznymi, okno w zakrystii nowe, żelazne jest opatrzone kratą żelazną.

Kiedy ten kościół został konsekrowany nie wiadomo, z braku odnośnego dokumentu. Dzień poświęcenia kościoła parafialnego od niepamiętnych czasów obchodzi się w niedzielę po św. Franciszku serafickim, na ścianach wymalowane są krzyże i umieszczono przyrządy na 12 świec. Dzwonnica jest stara, drewniana, przylegająca do zachodniej strony kościoła. Nie mieści w sobie dzwonów obecnie, pozostała tylko dla pomieszczenia ludzi z powodu szczupłości miejsca w kościele. Są trzy dzwony, przez kogo poświęcone, nie wiadomo. Dwa większe i jeden mniejszy wiszą teraz w nowej, pięknie wymurowanej (1890) dzwonnicy, stojącej osobno w zachodnio-południowej stronie cmentarza. Czwarty, mały dzwon, tak zwany sygnaturek, umieszczony został nad środkiem kościoła.

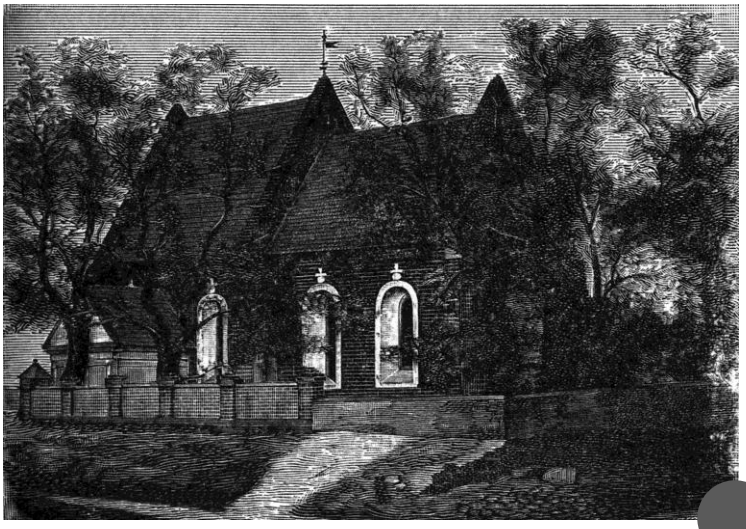

Kościół w Starym Gostyniu (1903)

Cmentarz, który ma być powiększony, łączy się bezpośrednio z cmentarzem kościelnym od strony północno-zachodniej. Oba cmentarze są jednym wspólnym murem opasane, który miejscami bardzo jest uszkodzony. Na cmentarzu w stronie zachodniej znajduje się stara kostnica drewniana, od dołu podmurowana, dalej grobowiec Potworowskich, z palonej cegły w stylu gotyckim zbudowany.

Kościół wewnątrz

Wnętrze kościoła zostało zupełnie odnowione w roku 1893 przez dekoratora Pragera z Poznania, który sklepienie prezbiterium przyozdobił własnoręcznie malowanymi obrazami Najświętszego Serca Pana Jezusa i Niepokalanego Serca Panny Maryi, św. Józefa, św. Benona, św. Marcina Biskupa, św. Rocha, św. Stanisława Biskupa i św. Wojciecha oraz różnymi symbolami liturgicznymi. Nawa kościoła i zakrystia odpowiednio szarym kolorem z niektórymi ozdobami pomalowane. Posadzka w prezbiterium i w nawie głównej z flisów żółto-czerwono-szarych. Okien w kościele jest sześć w żelaznych ramach. Sklep mały[1] do chowania zmarłych w bliskości wielkiego ołtarza od kilku laty nie jest używany. Kościół jest za mały na parafię liczącą obecnie 2300 dusz, dlatego od dawna istnieje projekt rozszerzenia kościoła z przybudowaniem wieży. Rysunki i kosztorysy w tym celu zrobiono już w 1884 roku, znajdują się w aktach kościoła. Oprócz wielkiego ołtarza są w kościele jeszcze dwa boczne ołtarze odnowione w roku 1893 kosztem Jej Wielmożnej Pani Kurnatowskiej z Dusiny (obecnie w Mórce) i guwernera[2] śp. Jana Deresińskiego z Dusiny.

Wielki ołtarz odstaje nieco od ściany, tak, iż ludzie wkoło niego mogą chodzić na ofiarę wedle zwyczaju. Mensa jest murowana, cały ołtarz jest z drzewa, pomalowany w kolorze szarego marmuru, częściowo pozłacany. Tabernakulum jest obszerne, wybite białym atłasem, za nim stoi krucyfiks i księga z Barankiem Bożym. Wyżej umieszczony jest wielki obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem Jezus, odsłania się tylko w niedziele i święta. Zasłonę stanowi obraz św. Benedykta, malowany na płótnie. Po bokach tego obrazu stoją dwie wielkie figury z drzewa, biało pomalowane, częściowo pozłacane, to jest św. Jan Chrzciciel z krzyżem w ręku po stronie ewangelii, a św. Jan Ewangelista z kielichem w ręku po stronie epistoły. Nad obrazem Matki Boskiej umieszczony jest obraz św. Marcina Biskupa, patrona tutejszej parafii, u szczytu ołtarza jest figura Boga Ojca z otwartymi ramionami, a pod nią Duch Święty w postaci gołębicy.

[1] Sklep – pomieszczenie w prezbiterium kościoła lub w pobliżu, miejsce przechowywania trumny z ciałem zmarłego przed pogrzebem.
[2] Guwerner – nauczyciel i wychowawca dzieci w dawnych, zamożnych domach.

Ołtarz w prezbiterium kościoła parafialnego w Starym Gostyniu, z prawej strony widoczna ława Potworowskich (ok. 1900)

W nawie kościoła po stronie ewangelii stoi ołtarz boczny św. Krzyża z figurą Pana Jezusa na krzyżu na ciemnym tle. W górnej części tego ołtarza wymalowany obraz św. Rocha, którego odpust odprawia się co rok 16 sierpnia lub niedzielę następną. Na przeciwległej stronie znajduje się drugi boczny ołtarz pod wezwaniem św. Benona, którego uroczystość odpustową obchodzi się 16 czerwca lub w następną niedzielę co rok. Obraz św. Benona, malowany na drzewie, nad nim mniejszy obraz św. Barbary z palmą w jednej a kielichem w drugiej ręce. Te ozdoby srebrne obecnie schowane są w skarbcu. Oba ołtarze boczne zbudowane są całkiem z drewna, także mensy, portykale są w porządku. Do wielkiego ołtarza wchodzi się po trzech stopniach, a do bocznych po jednym drewnianym.

Ołtarz wielki posiada przywilej odpustowy dla dusz czyścowych. Odnośny dokument, wiszący na ścianie, podpisany przez Najprzewielebniejszego Imci księdza Biskupa doktora Likowskiego 19 września 1894, ma walor aż do 15 grudnia 1898 roku.

Chrzcielnica zbudowana z drewna w kształcie kielicha wielkiego, odnowiona w roku 1893, mieści w sobie kociołek miedziany. Stoi obecnie tam, gdzie dawniej była ambona, w prezbiterium po stronie ewangelii przy ścianie, w roku 1893 została pięknie odnowiona i ozdobiona małymi figurami św. ewangelistów i arabeskami rzeźbionymi. W środku kościoła wisi ładny świecznik pięcioramienny z mosiądzu ze szkiełkami kryształowymi dla 20 świec. Chór, na którym są organy wspiera się na czterech belkach i słupach. Organy mają jedną klawiaturę, trzy i pół oktawy oraz osiem rejestrów, są wprawdzie stare, ale grają jeszcze dosyć dobrze.

Konfesjonałów w kościele jest siedem dobrych, z których dwa większe stoją w nawie kościoła przy ambonie i przy ołtarzu św. Benona, a pięć do przenoszenia w czasie odpustów na cmentarz, z których jeden stoi w prezbiterium, jeden w zakrystii z przeznaczeniem dla głuchych, a trzy stoją w kruchcie. Ławek jest za mało, w prezbiterium, gdzie dawniej stała ławka Dozoru Kościelnego, po stronie epistoły, stoi obecnie nowa, długa ława sprawiona kosztem Jej Wielmożnej Pani Potworowskiej z Goli. Naprzeciw, gdzie dawniej była ambona, jest podobna, krótsza ława sprawiona kosztem Jego Wielmożnego Pana Kurnatowskiego z Dusiny. W głównej nawie pozostały tylko cztery bardzo krótkie ławki stare, pod chórem stoi krótka ławka stara, podobna do konfesjonału oraz prosta deska do siedzenia.

Odnotowano ponadto: dwa świeczniki przy kratkach prezbiterium, biało i czerwono pokostowane, częściowo pozłacane, używane na procesjach. Jest też baldachim, który dawniej stał przy ławie Dozoru Kościelnego, pokryty białą wełnianą materią w złote kwiaty, przykryty powłoką drelichową, chwilowo znajduje się na probostwie.

Sprzęty i ruchomości kościelne srebrne i złote

Sprawozdanie wymienia monstrancję wielką, całą złoconą, artystycznie wykonaną, a także monstrancje mniejszą, częściowo złoconą. W kościele przechowywane są cztery kielichy całkowicie złocone, dwa kielichy, tylko wewnątrz pozłacane, sześć paten pozłacanych, puszka w cyborium z przykryciem pozłacanym, patena srebrna do chorych pozłacana, pacyfikał srebrny, częściowo pozłacany, w roku 1633 darowany przez Marcina Krowieskiego[3], proboszcza starogostyńskiego. Ponadto znajduję się tu: naczynie do olejów świętych (na jednym postumencie dwa razem przytwierdzone), naczynie do oleum, nalewka do chrztu wyzłacana wewnątrz, turybularz stary z roku

[3] Ksiądz Marcin Krowieski – proboszcz starogostyński w latach 1606-1636.

1792 (z nowym żelaznym kociołkiem), łódka srebrna z łyżeczką z roku 1792 z herbem wyrytym, taca do ampułek z 1792 roku, wyobrażenie gołębicy z promieniami pozłacanymi (do ołtarza na Boże Ciało), 20 srebrnych ozdób z ołtarza Matki Boskiej i św. Benona (dawniej mylnie uważane i policzone jako wota) umieszczonych w skarbcu, 30 wot większych i mniejszych (z XVII i XVIII wieku).

Sprzęty i ruchomości kościelne z mosiądzu, miedzi, cyny, żelaza

W świątyni są cztery mosiężne dzwonki (przy ołtarzach), dzwonek przy zakrystii, trybularz z kociołkiem żelaznym, łódką i łyżeczką oraz sześć lichtarzyków mniejszych. Z miedzi wykonany jest kociołek do wosku z dzbankiem, nalewka do kociołka, miednica, kociołek do aspersji, miedziaczek do wody, a także pudełko z żółtej blachy do komunikantów. Starogostyński kościół posiada 20 cynowych lichtarzy wielkich z 1880 roku (trochę pogiętych), dwa lichtarze małe, cztery ampułki, dwie tace, lampierz, kropielnicę starą, krzyż stary połamany, naczynie do olejów świętych, relikwiarz do całowania stary. Są też: żelazo do pieczenia opłatków, żelazo do wyrzynania komunikantów, nożyce do opłatków (są u organisty), szczypce żelazne stare, młotek, trzy kłódki do zamykania kościoła oraz szafa żelazna, wmurowana w ścianę zakrystii.

Drewniane i szklane sprzęty kościelne

W roku 1894 w kościele znajdowały się: figura (w lichym stanie), krzyż do rezurekcji (w dobrym stanie), dwa krzyże do procesji, dwa ołtarzyki na Boże Ciało (w lichym stanie), klęcznik w zakrystii, dwa krzesła z taborecikiem w zakrystii, dwie szafy do paramentów w zakrystii, stolik przy chrzcielnicy z szufladką, katafalk o dwóch stopniach, które potrzebują reparacji, trumna, cztery ryczki[4], dwie chorągwie kolorowe do procesji (jedna dla dziewic, jedna dla matek), dwie chorągwie nowe darowane przez panią Kurnatowską z Dusiny oraz dwa obrazy do noszenia i drążek. Było też sześć szklanych ampułek, dwa obrazki z wykazem legatów i imieninami Ojca Świętego, obrazy dawniejsze z prezbiterium przeniesione wskutek restauracji kościoła: Matka Bolesna w kruchcie, Pan Jezus Bolesny, zdjęcie z krzyża oraz Matka Boska Pocieszenia w starej dzwonnicy, dokument odpustowy przy ołtarzu św. Benona, dokument przywileju ołtarza wielkiego.

Różne utensylia kościelne

W kościele znajdują się cztery mszały, z których jeden jest w czerwony aksamit oprawiony, ze srebrnym okuciem (potrzebuje naprawy), drugi zwyczajny w czarnej skórze, trzeci z roku 1770, czwarty mszał żałobny,

[4] Ryczka – *powszechnie w gwarze wielkopolskiej* niski taboret, stołeczek.

ewangelika, rytuał, kancjonał[5] Grabskiego. Ponadto przechowywane są: cztery antependia[6]: nowe z białego adamaszku z pozłacaną ramą, dar Jaśnie Wielmożnej Pani Potworowskiej z Goli, nowe czarne żałobne z wyrytym krzyżem i palmą, dar Jaśnie Wielmożnej Pani Kurnatowskiej z Dusiny, później w Mórce, obecnie w Pożegowie mieszkającej; czerwone na powszednie dni i stare na postny czas. Ponadto są tu: dywan większy dobry i maleńki stary, trzy sukna czerwone do ołtarzy, stare z 1855 roku, sukna czarne do ołtarza wielkiego i drugie do katafalku, bursa do chorych stara, antyfonarz na chórze stary, graduał stary oraz dziewięć poduszek do mszałów. Kapy koloru białego: jedwabna, biała w czerwone kwiaty, dar Józefiaków z 1855 roku, jedwabna w drobne kwiaty z dwóch starych przerobiona przez siostry z Gostynia. Kapa koloru czerwonego, licha, koloru zielonego, jedwabna z białym brzegiem u góry, koloru fioletowego, jedwabna, koloru czarnego jedwabna, dar Józefiaków w roku 1855, jedwabna, dar pani Kurnatowskiej i wełniana farbowana. Zasłony pod monstrancję: dwie jedwabne, białe, stare, na kanwie robione z kielichem czerwonym w środku, nowa biała z krzyżem różnobarwnym i galonami złotymi, z dwoma drążkami, dar Jaśnie Wielmożnej Pani Potworowskiej z Goli.

Welum: zielone, podarte, czarne, liche, muślinowe, białe do monstrancji, nowe, białe z deseniem żółtym z wyszytym złotym Sercem Pana Jezusa – dar Wielmożnej Pani Potworowskiej (ma dwie plamy wypalone). Uwaga: welum dawniejsze z litego pasa za 300 marek sprzedane pani Radońskiej z Siernik. Welum owo było darem matki pani Radońskiej, dawniejszej dziedziczki Daleszyna. Kapitał 300 marek umieszczony w kasie oszczędności gostyńskiej na książkę No. 699 z pozwoleniem Wysokiej Władzy Duchownej z 3 listopada 1890 roku.

Bielizna kościelna: 28 obrusów do wszystkich trzech ołtarzy, pięć obrusików małych do stolika przy chrzcielnicy, 31 korporałów, przeważnie starych, miedzy nimi dwa złotem wyszywane, 50 puryfikatarzy[7], 17 ręczników, sześć ręczników wielkich, starych, 12 alb starych przeważnie, sześć pasków, osiem komży dobrych dla księży, cztery muślinowe i dwie stare, komża stara, licha dla kościelnego, sześć komży dla chłopców.

[5] Kancjonał (łac. *canticum* – monolog, pieśń; średniowieczne cantionale) – w XIV wieku zbiór popularnych pieśni religijnych lub śpiewów liturgicznych.

[6] Antepedium (również antependium, frontale) – bogato zdobione zakrycie lub zasłona zakrywająca podstawę (stipes) stałego ołtarza chrześcijańskiego.

[7] Puryfikaterz – w liturgii Kościoła katolickiego element tzw. bielizny kielichowej, niewielkich rozmiarów kawałek białego materiału, mały ręczniczek (ok. 40 cm długości i 25 cm szerokości) służący do czyszczenia naczyń liturgicznych (np. kielicha mszalnego i cyborium) po Komunii Świętej.

Ornaty

Kolor biały: jedwabny z czerwonymi kwiatami, dar Józefiaków, morowy – żółty, atłasowy, w tyle krzyż z kwiatami czerwonymi i białymi bokami, jedwabny – zielonowaty, w słupie małe kwiaty, po bokach większe, złote, jedwabny – słup czerwony z małymi kwiatami, jedwabny z dużymi kwiatami, stary, morowy – słup ciemny z kwiatami, lichy, jedwabny – w trzy pola z koralami połączonymi, wyreperowany, jedwabny – słup zielony, boki białe z kwiatami zielono-czerwonymi, lichy, biały – nowy, dar panien Skórzewskich z Poznania, z krzyżem różnobarwnym.

Kolor czerwony: adamaszkowy – w trzy pola na tle czerwonym ciemnobiałe desenie, dar Jaśnie Wielmożnej Pani Kurnatowskiej, jedwabny – bladoczerwony w trzy pola z kwiatami, stary, morowy – żółtoczerwony (braknie welum do kielicha), jedwabny – słup biały w kwiaty zielone, brzegi czarne, jedwabny – słup niebieski z galonami złotymi i srebrnymi, boki bladobrązowe, braknie welum i manipularza, aksamitny ze słupem kawowym z kwiatami złoconymi i ciemnymi bokami, jedwabny – bladoczerwony w kwiaty złociste, wyblakły, jedwabny – słup biały z kwiatami złocistymi, boki bladoczerwone, stary – brzegi czerwone, słup niebieski (braknie welum, stuły i manipularza).

Kolor zielony: jedwabny – słup czerwony, boki zielone z kwiatami srebrnymi (bez welum), jedwabny – słup żółty, boki srebrnozielone z kwiatami złocistymi, stary, jedwabny – słup czerwony, boki zielone, brak welum, stuły i manipularza, jedwabny ze słupem czerwonym i bokami zielono- białymi i kwiatami złocistymi.

Kolor fioletowy: adamaszkowy w trzy pola obszyte białymi jedwabnymi galonami, nowy, aksamitny – słup fioletowy, boki jedwabne z deseniami srebrnymi, brak welum, stóły i manipularza, jedwabny – niebieski słup z kwiatami czerwonymi, boki w złociste desenie.

Kolor czarny: aksamitny w trzy pola obszyte białymi jedwabnymi galonami, aksamitny farbowany w trzy pola obszyte złocistymi galonami, wełniany – słup biały w mniejsze kwiaty, boki brązowe, stary, jedwabny – słup ciemnokawowy z białymi kwiatami, boki białe z ciemnymi kwiatami (mógłby uchodzić za biały), stary, aksamitny – słup, boki półjedwabne, popielate, stary, jedwabny – słup biały z czerwonymi pasami, boki ciemne, stary.

Inwentarz gruntowy żywy

Probostwo ma posiadać dwie krowy gruntowe. Cena, jaką osiągnięto ze sprzedaży dwóch krów gruntowych po śmierci śp. księdza proboszcza Władysława Wojciechowskiego[8], zawarta jest w papierach wartościowych proboszczowskich.

[8] Ksiądz Władysław Wojciechowski – proboszcz starogostyński w latach 1833-1874.

Inwentarz gruntowy martwy: kocioł do prania z dzbankiem lichy – nie do użytku, miedziak. sześć rondli miedzianych (potrzebują wybielenia), rożen wielki, stary, brytfanna miedziana (potrzebuje wybielenia), 6 półmisków cynowanych mniejszych, cztery półmiski cynowe większe, dwie wazy cynowe z dwiema pokrywkami, waza mała cynowa, cztery łyżki cynowe, trzy widelce, trzy szafy, z których jedna brzozowa do przyodziewku, dwie liche w kuchni, sześć krzesełek dobrych, stół wielki rozciągany bez szuflad, stół mniejszy z szufladą, szafa do akt kościelnych, stara ze słabym zamkiem, repozytorium do akt. Patelka miedziana i herbatniczek sprzedane.

Dom mieszkalny proboszczowski

Położony jest na wschód od kościoła, od którego dzieli go droga prowadząca w pole. Zbudowany został przed 90 laty na fundament murowany, ściany lepione z gliny w ryglówkę, dach pokryty dachówką, która potrzebuje naprawy. Dom przedzielony jest na dwie połowy sienią w kierunku zachodnio-wschodnim, z której wychodzi się na werandę w ogrodzie. Wchodząc od kościoła do sieni, znajdujemy po prawej stronie trzy pokoje z sobą połączone, to jest większy i mniejszy pokój oraz salę. Po lewej stronie znajduje się dawniejsza sala odpustowa, która przedzielona została na dwa pokoje: mniejszy i większy. Za tym jest kuchnia, do której przybudowano niewielką przystawkę z osobnym wyjściem na podwórze, a dawniejszą kuchnię zamieniono na izbę. Na poddasze domu schody wygodne, a w szczycie północnym urządzono pokój podobny do tego, który jest w szczycie południowym. Mieszkanie w ogólności w dosyć dobrym jest stanie, tylko szczyt południowy, który obecnie podparty jest belkami wymaga naprawy.

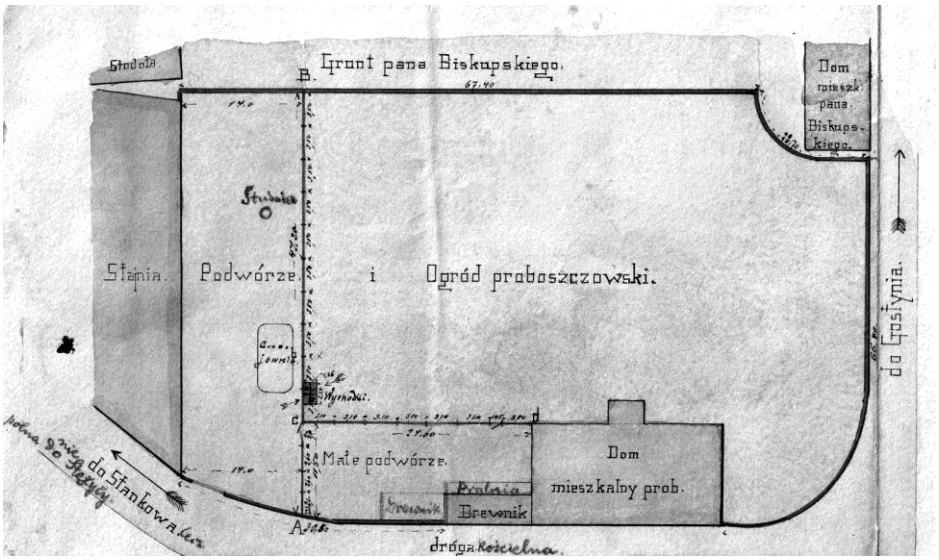

Plan zabudowań parafii starogostyńskiej – przełom XIX i XX wieku

Bezpośrednio do domu mieszkalnego proboszczowskiego przytyka od strony północnej niewielki budynek, którego tylna ściana tworzy część muru ogradzającego podwórze i ogród proboszczowski. Budynek ten służy jako drewnik[9], znajduje się w dobrym stanie. Kilkanaście kroków dalej w stronie północnej od domu mieszkalnego stoi budynek długi, murowany, obejmujący stodołę, sklep, remizę, stajnię, oborę, sieczkarnię, stajenkę dla przyjezdnych koni, na górze spichlerz i schowanie do siana. Budynek ten zbudowany w roku 1874 znajduje się w dobrym stanie. Podwórze zniwelowane i wybrukowane, przedzielone na większe i mniejsze, od ogrodu proboszczowskiego odgrodzone płotem sztachetowym, a od strony organisty płotem z desek, na podwórzu większym stoi pumpa (pisownia oryginalna) z mierną wodą.

Ogród owocowy z południa i wschodu ogrodzony trwałym murem znajduje się w porządku wzorowym. Zasługa to księdza proboszcza Gładysza, który nie szczędził zabiegów ni kosztów, aby ogród ten – dawniej opustoszały – doprowadzić do należytego porządku, iżby łączył w sobie *dulce cum utili*. Objętość tego ogrodu wynosi jeden i ćwierć morgi, pojedyncze tarasy przedzielone są wygodnymi gankami, wzdłuż których stoją drzewka przeważnie doborowe tak zwane francuskie, pozostały także niektóre starsze drzewa owocowe. Przy werandzie i domu proboszczowskim zasadzone jest wino, opodal róże i inne kwiaty. Całość przedstawia widok nade przyjemny.

Dom organistowski przytyka z północnej strony kościoła do muru cmentarnego wraz z podwórzem i zabudowaniem odpowiednim. Wschodnia strona domu jest z lepianki, zachodnia strona murowana. Stronę południową domu w dwóch stancjach zamieszkuje organista, stronę północną w jednej stancji zajmuje kopacz, a drugą izbę zajmują obecnie dwie stare niewiasty, które zamiast komornego mają obowiązek zamiatania kościoła. Tą stancją ksiądz proboszcz dowolnie dysponuje. Cały ten dom wraz z budynkiem podwórzowym w dosyć dobrym znajduje się stanie.

Budynki kościelne i proboszczowskie zabezpieczone są od ognia w Towarzystwie Prowincjonalnem i wprawdzie kościół na 3900 marek, stara dzwonnica na 300 marek. Nowa dzwonnica nie jest zabezpieczona, bo jest cała murowana. Dom mieszkalny proboszczowski zabezpieczony na 3000 marek w śląskiem towarzystwie, budynki gospodarcze proboszczowskie na 12700 marek, dom organistowski na 1500 marek, stajenka organisty na 900 marek. *Onus fabricae ma Śpital Katolicki* (pisownia oryginalna) w Gostyniu.

Rola

Mylnie podano w opisie tradycyjnym z roku 1886, że objętość roli proboszczowskiej wynosi 39½ morgi. Od strony daleszyńskiej na terytorium starogostyńskim jest roli pod pługiem 28 mórg, a łąki niespełna cztery morgi.

[9] Drewnik – pomieszczenie do rąbania i przechowywania drewna.

Rola, bez łąki, wydzierżawiona jest za 200 marek rocznie gospodarzowi Józefowi Wróblowi (alias Sperling) na jeden rok, to jest od 1 lipca 1894 roku aż do 1 lipca 1895 roku kontraktem z 1 maja 1894 roku. Ksiądz proboszcz Gładysz, obejmując beneficjum[10] starogostyńskie w roku 1886, otrzymał wysiewu zimowego osiem cetnarów żyta i tę ilość obowiązuje się dzierżawca wysiać przy oddaniu dzierżawy. Siewu latowego ksiądz proboszcz Gładysz[11] nie odebrał żadnego, ale ponieważ dzierżył beneficjum starogostyńskie osiem lat, przeto zostawia takowy swemu następcy, stosownie do dekretu na ósmej Kongregacji Dziekanów w Gnieźnie w roku 1893, który brzmi:

> Dla uchylenia spustoszeń beneficjów rozporządzamy, aby w przyszłości każdy beneficjat przez lat sześć parafią zarządzający pozostawił następcy swemu dwojaki zasiew tej ilości, jakiej prawidłowo gospodarstwo wymaga, bez względu na to czy biorąc to beneficjum odebrał cały zasiew zimowy i latowy.

Ksiądz proboszcz Gładysz zostawia więc wysiewu latowego zamiast w ziarnie w pieniądzach 45 marek i 43 fenigi, do zimowego wysiewu, który wedle zdania Imci księdza Dziekana nie wystarcza w stosunku do roli, dopłaca dziś 16 marek i 50 fenigów, razem tedy 61 marek i 93 fenigi. Oprócz powyższych 28 mórg roli i niespełna czterech mórg łąki posiada probostwo starogostyńskie mniej więcej dwie morgi roli ogrodowej przy stawku dominialnym, która graniczy z rolą dominialną przy drodze wiodącej do Kossowa. Wszystkie rola proboszczowskie wraz z łąką oblicza się na 33 morgi.

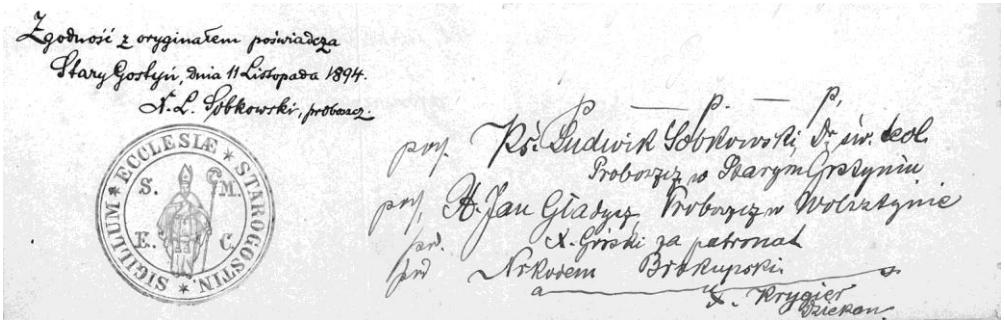

Podpisy złożone pod dokumentacją kościelną sporządzoną przez księdza Ludwika Sobkowskiego

Akta registratury proboszczowskiej

1. Akta jeneralne dotyczące dyspens małżeńskich mieszanych, konwertów, wydawania Terycjałów, duplikatów, metryk sepultur, świadectw zapowiedzi, konkubinatów, ludności parafii.

[10] Beneficjum (łac. *beneficium*, „dobrodziejstwo, uposażenie") – pierwotnie określenie dotyczyło dóbr ziemskich przydzielonych osobie za wykonywanie powierzonych obowiązków.
[11] Ksiądz Jan Gładysz – proboszcz starogostyński w latach 1886-1894.

2. Akta dotyczące zarządu parafii i zmian przełożonych.
3. Akta jeneralne okólników i innych rozporządzeń władzy duchownej i świeckiej, akta dotyczące składek ogniowych.
4. Akta dotyczące cmentarzy parafialnych.
5. Akta dotyczące erekcji kościoła i innych dokumentów, akta wizytacji pasterskich.
6. Akta dotyczące budowy i reperacji kościoła i innych budynków kościelnych i proboszczowskich.
7. Akta dotyczące etatów i rachunków kasy kościelnej, prowizorów kościoła i rendanta kasy kościelnej.
8. Akta dotyczące kapitałów kościelnych i ordynacji.
9. Akta dotyczące mesznego.
10. Akta dotyczące separacji i regulacji gruntów w Starym Gostyniu.
11. Akta jeneralne dotyczące rozporządzeń władzy duchownej i świeckiej względem szkół oraz akta specjalne.
12. Akta jeneralne i specjalne dotyczące szpitala w Gostyniu.

Czytając ten tekst, można się naocznie przekonać jakie zmiany zaszły w parafii starogostyńskiej od 1894 roku. Zachęcamy czytelników, aby odwiedzić ten zabytkowy kościół, którego historie i tajemnice będziemy dalej odkrywać w kolejnych artykułach.

Bibliografia

Archiwum parafii pod wezwaniem św. Marcina w Starym Gostyniu.
Frydryszak Jacek – zbiory własne.
Gaszek Maciej, Janiszewski Andrzej – zbiory własne.
„Kronika Gostyńska” 1928-1939.
Lenartowicz Hanna – archiwum rodziny Potworowskich.
„Orędownik Gostyński” 1919-1939.
Sobkowski Ludwik, *Kościół parafialny i Obraz cudowny Matki Boskiej w Starym Gostyniu* Stary Gostyń 1912.
Sobkowski Ludwik, *O benedyktynach lubińskich w Starym Gostyniu,* Poznań 1912.
Sobkowski Ludwik, Krotoski Ludwik, *Stary Gostyń*, Poznań 1938.
www.gaso-gostyn.pl